

EL CONTE DE L'ALFABET, 4

I, I KRÀTKAIA, KA

Xènia Dyakonova

I d'intel·liguència
(И, и — интеллигенция)

La desena lletra del ciríl·lic, la *i*, es pronuncia com la *i* en català.

Intel·liguència és una paraula russa que, en transcripcions diverses, ha passat a formar part d'altres llengües europees. El concepte d'*intel·liguència*, que va sorgir a Rússia a la segona meitat del segle XIX, es confon sovint amb el d'*elit intel·lectual*. En realitat, són coses diferents. A partir de 1863, arran d'una reforma d'Alexandre II que va facilitar l'accés als estudis superiors a homes de diverses classes socials, es va anar creant un nou substrat: els no aristòcrates amb formació universitària. Eren gent de cultura sòlida —una cultura no d'arrels bizantines, com la dels eclesiàstics ortodoxos, sinó plenament occidental— i contraris a l'autocràcia. Els representants d'aquesta primera intel·liguència russa exercien diverses professions liberals, i si hi havia una activitat que rebutjaven, era el comerç.

Ilià Repin va pintar una sèrie de quadres relacionats amb el moviment de la *intel·liguència*. *No l'esperaven* (1884-1888, Galeria Estatal Tretiakov, Moscou) és la seva obra més representativa sobre el tema.

Al segle XX, el significat del terme es va anar modificant. Sota el poder soviètic, la intel·liguència es va convertir en una classe perseguida, als antípodes del proletariat. Idealment, les característiques essencials d'un *intel·liguent* que havia de fer front a aquell règim serien la independència del pensament i la integritat moral. La combinació d'aquestes qualitats no tenia per què ser una prerrogativa dels intel·lectuals. Un mestre d'escola o un infermer que aconseguia mantenir la dignitat intacta i fer la seva feina d'una manera honesta i generosa, sense cedir a cap tipus de pressió, era un *intel·liguent*, encara que no tingués la necessitat de formular-ho. Els intel·lectuals, en tot cas, eren els que tenien la consciència més clara de pertànyer a una capa fina i fràgil, i, malgrat l'entorn hostil, se n'enorgullien secretament. Una altra alegria secreta era la possessió i distribució clandestina de llibres considerats antisoviètics, que creava, entre persones que tot sovint amb prou feines es coneixien, el vincle romàntic del risc comú.

Mirar de definir amb precisió què és la intel·liguència és un dels reptes preferits d'aquells que en formen part. La meva besàvia Nina Diakonova (1915-2013), catedràtica de filologia anglesa, es negava a empescar-se una definició pròpia, però no es cansava de repetir la de Gorki: «La intel·liguència russa sempre ha estat, és i serà el cavall de tir de la història.» També solia dir —ella, que va exercir de professora durant gairebé 75 anys— que el deure de l'*intel·liguent* és renunciar a l'egocentrisme i compartir les coses que sap amb els altres. El seu marit Ígor Diakonov (1915-1999), historiador, lingüista i autor de la primera traducció russa del *Gilgamesh* feta directament de l'accadi, va exposar la seva visió del tema en un llibre de memòries, publicat quatre anys abans de la seva mort:

Al meu parer, la intel·liguència és un cercle de persones capaces de veure les coses des de diverses perspectives. Aquesta és la feblesa històrica de la intel·liguència. Un fanàtic (que és simplement un home vulgar que ha deixat de ser estàtic) actua: veu un enemic de classe i mana que l'afusellin; un jueu, l'envia a una càmera de gas; un estranger, per la seva condició d'espia, el fa vigilar i se'n protegeix amb

el filferro espinós de la frontera (de fet, voldria exterminar-lo, però no hi arriba). *L'intel·liguent*, en canvi, és passiu. Veu un home i pensa: sí, aquest és un terratinent (o un capitalista) que viu de la plusvàlua. A part d'això, és un home noble i honrat, i té uns fills macos, que sense ell seran advocats a la indigència. [...] O bé en veu un altre i pensa: sí, aquest és un jueu, i no hi ha res que indiqui que això sigui dolent; tot i això, els jueus han estat discriminats de manera gairebé contínua durant dos mil anys, i han enriquit el món amb el percentatge més gran de científics, pensadors o músics il·lustres; així que aquell a qui enviem a una cambra de gas o privem del dret als estudis superiors podria ser un Einstein, un Menukhin o un Levitan. [...] I justament perquè la intel·liguència, com Cassandra, veu les coses des de moltes perspectives, és la sal de la terra. La intel·liguència no és un estrat social, sinó la part pensant de la humanitat.

La comparació amb Cassandra sembla indicar que la intel·liguència, tot i ser clarivident, no té poder de persuasió ni pot fer res contra la barbàrie humana. Molta gent hi estaria en desacord i diria que els autèntics *intel·liguent* eren aquells que, interrogats i torturats pels agents de la KGB, es negaven a delatar els seus companys, o els que s'atrevien a ajudar algú que era declarat *enemic del poble*. Sigui com sigui, el debat sobre l'essència de la intel·liguència continua obert i, com deia el filòleg Dmitri Likhatxov, depèn de les associacions emotives de cadascú.

Personalment, associo la paraula *intel·liguent* amb Borís Grigorin, un poeta de Sant Petersburg que treballa de fogoner: a l'època soviètica era el guanyapà clàssic dels artistes i escriptors, i en Borís diu d'ell mateix que és un reducte del passat. Als exàmens finals de batxillerat, el fill d'en Borís va suspendre matemàtiques. Això, a Rússia, és més greu del que sembla. El servei militar és obligatori per a nois a partir de 18 anys i té una fama terrorífica. Com que només se'n salven els estudiants universitaris, els pares, i sobretot les mares, fan mans i mànigues perquè els fills aprovin la secundària i comencin la carrera. Al grup del fill d'en Borís n'hi havia molts, de nois que havien suspès matemàtiques —per mèrits propis—, i tres o quatre mares van fer conxorxa. Van redactar una carta a la directora de l'escola en què li exigien que acomiadés el professor que havia «humiliat» els seus fills i invalidés les notes que els havia posat. Tot seguit, la mare més activa va començar a trucar a totes les famílies de la classe perquè la signessin. La dona d'en Borís, tan espantada com les altres, va estar a punt de cedir. Va ser aleshores que ell es va posar a l'altre telèfon —el

temps dels mòbils encara no havia arribat— i va dir: «Disculpi, nosaltres no signarem aquesta carta. Ja sé que ara vostè em preguntarà si em preocupa més el futur del meu fill o els meus estúpids principis morals. Ja es pot imaginar la meva resposta. Per tant, disculpi, i que vagi bé.»